

GLASBENONARODOPIJNI INŠTITUT V PRVIH PETDESETH LETIH (1934-1984)

Leta 1934 je bil v Ljubljani ustanovljen Folklorni inštitut za preučevanje ljudskega pesništva, glasbe in plesa. Avtorica opisuje njegovo zgodovino, delovne načrte in izvedene programe ter personalni razvoj do leta 1984. Glasbenonarodopisni inštitut (kot se imenuje danes) je izdal ali pa še pripravlja temeljne zbirke slovenske folkloristike, tako celotno znanstveno izdajo slovenskih ljudskih pesmi, zbirko slovenskih ljudskih plesov in oris etnomuzikološke podobe Slovenije. Inštitut se je v šestdesetih letih svojega delovanja stalno povezoval s sorodnimi institucijami v tujini.

Zanimanje za pesemsko izročilo se je med Slovenci zbudilo že ob koncu 18. stoletja. Kakor drugod po Evropi smo imeli v 19. stoletju vrsto vnetih zbiralcev, prve objavljene zbirke (npr. Vrazovo, Korytkovo) pa tudi že organizirane zbiralne akcije (npr. Filharmonične družbe 1819). Slovenska ljudska pesem postane v 20. stoletju tudi predmet glasbo-slovnih razprav posameznih slovenskih glasbenikov, toda načrtno strokovno zbiranje in raziskovanje se je začelo šele, ko je bil leta 1934 ustanovljen poseben etnomuzikološki inštitut.

Na 6. redni seji odbora Glasbene matice 21. avgusta 1934 je bilo sklenjeno, da se ustanovi INŠTITUT ZA RAZISKOVANJE SLOVENSKE GLASBENE FOLKLORE, pozneje imenovan FOLKLORNI INŠTITUT, ki naj bi ga vodil France Marolt. Z njim je bil sklenjen dogovor, ki pomeni ustanovno listino inštituta. V tem dogovoru so navedene še danes veljavne tri naloge inštituta: zbiranje, raziskovanje in objavljanje tako gradiva kakor znanstvenih izsledkov. V inštitutovi knjižnici naj bi bila dosegljiva vsa domača in tuja strokovna literatura. Vzdržuje naj stike z vsemi sorodnimi ustanovami doma in po svetu.

Za rojstni dan inštituta velja 1. oktober 1934. Delovni prostor, sobo št. 6 v svojem poslopiju v Vegovi ulici, je dala Glasbena matica. Stroške za dejavnost sta si delili Glasbena matica in Filharmonična družba. Delo se je začelo ob prazni pisalni mizi in omari, v kateri je bilo nekaj Maroltovih zapisov in pesmaric iz izdaj Glasbene matice. Vodja in edini sodelavec je bil Marolt sam.

V prvih petih letih je Marolt pridobil nekaj zbirk raznih zapisovalcev. Zbirko "Odbora za zbiranje slov. narodnih pesmi" iz let pred prvo svetovno vojno, ki je bila shranjena v Etnografskem muzeju in je obsegala ok. 13.000 zapisov, pa takratna muzejska uprava ni hotela izročiti inštitutu. Zato se je Marolt odločil za prepisovanje. Knjige, ki jih je dobil deloma od Glasbene matice, z nakupi, darili in lastne, je Marolt uporabil za ustanovitev inštitutove strokovne knjižnice. Po njegovi zamisli, ki je tudi še obveljala kot najbolj smiselna, so knjige razvrščene v pet oddelkov: slovenske zbirke gradiva (sgn. Bbl. D), zbirke drugih narodov (Bbl. II), slovenska strokovna literatura (Lt. I), tuja strokovna literatura (Lt. II) in razno

pomožno gradivo (Comp.).

Široko zastavljeno delo je kajpak terjalo denarja, tega pa pri Glasbeni matici ni bilo na pretek. Aprila 1940 je zato sklenila predlagati prosvetnemu oddelku takratne banske uprave, Etnografskemu muzeju, Akademiji znanosti in umetnosti, rektoratu univerze, Glasbeni akademiji in Slovenski matici, naj bi si porazdelili stroške za inštitut. Glasbena akademija je svoj delež takoj nakazala, Akademija znanosti in umetnosti je sporočila, da je predvidela enkratno podporo, ker več ne zmore, univerza je odgovorila, da inštituta ne bo mogla podpirati, drugi niso rekli nič. Zato se je Glasbena matica odločila prepustiti inštitut banski upravi.

Avgusta 1940 je bil sestavljen zapisnik o prevzemu in inštitut se je preselil v Stiški dvorec (Stari trg 34), kjer sta mu bili dodeljeni dve sobi. Inštitut je dobil tudi novo ime: GLASBENONARODOPIJNI REFERAT in je bil v sestavi prosvetnega oddelka banske uprave. Kot "referat" je mogel obstati tudi med okupacijo, seveda pa na resno delo, zlasti na terenu, v vojnih letih ni bilo mogoče misliti.

Po vojni je bil (1. januarja 1946) priključen Akademiji za glasbo, spet z novim imenom GLASBENONARODOPIJNI INŠTITUT. Ko se je moral znova seliti, tokrat (septembra 1947) na Mestni trg 24/II (vhod iz Ribje ul. 3) v staro Souvanovo trgovsko hišo, je končno dobil potrebno pisarniško opremo, zlasti omare za arhiv in knjižnico. Takrat je mogel Marolt zbrati okrog sebe prve strokovne sodelavce. Ureditev inštituta je postala zgled, na katerega so se ozirali ob ustanavljanju sorodnih inštitutov v drugih republikah Jugoslavije.

Junija 1949 je Marolta zadela delna možganska kap. Še med boleznijo ga je januarja 1950 vznemirila novica, da grozi inštitutu nova selitev. Pritožba na višjo stanovanjsko komisijo 28. marca 1951 je bil zadnji akt, ki ga je Marolt podpisal za inštitut, 6. aprila 1951 pa je umrl za srčno kapjo. Junija 1951, ko je bil na Maroltovem mestu že novi ravnatelj dr. Valens Vodušek, je bila izdana odločba o preselitvi v Wolfovo 8/II, kjer je inštitut ostal do leta 1990, ko se je preselil na Novi trg 5/II.

Med Maroltovo boleznijo se je inštitut julija 1949 ločil od Akademije za glasbo in postal samostojna ustanova, podrejena naravnost ministrstvu za znanost in kulturo. Izvedena je bila tudi sistematizacija delovnih mest in delo razdeljeno na tri področja: za ljudsko glasbo, za ljudska pesemska besedila in za ljudski ples, vsako zastopano z enim sodelavcem.

Poleti 1953 so sodelavci inštituta zvedeli, da naj bi bila ustanova pridružena SAZU, jeseni istega leta pa, da naj bi jo prevezel Etnografski muzej ali Akademija za glasbo. Čeravno morda ni bilo vse res, so te novice vendarle povzročile zaskrbljenost, saj ni bilo lahko verjeti, da botruje nameram o priključitvi samo skrb za blagor inštituta in ljudskega izročila, ne pa še kakšni osebni in prestižni interesi.

Junija 1954 se je izpolnila davna Maroltova želja, da se je inštitutu po dolgih letih brezupnega prizadevanja posrečilo nabaviti študijski magnetofon Grundig, septembra 1954 pa je dobil še terenski baterijski magnetofon The Magnemite Portable. Tega mu je preskrbel in osebno prinesel v dar ameriški

psiholog češkega rodu dr. Josef Brožek, kot ljubitelj ljudske pesmi, ki je imel prijatelje med slovenskimi psihologi. Takšnega magnetofona dotlej ni imel noben drug inštitut v Jugoslaviji. Prvič je bil uporabljen januarja 1955 za snemanje v Beli krajini. Ti posnetki pomenijo začetek inštitutovega zvočnega arhiva.

Leta 1955 je inštitut nabavil za svoje sodelavce nekaj "uradne" terenske opreme (dežne palerine, torbe, bunde), kajti takrat smo od vasi do vasi še pešali, včasih ure dolgo, tudi v dežju in snegu, noseč poleg magnetofona in fotoaparata še osebno prtljago v torbi čez ramo. Prenočevali smo po kmečkih hišah, kakor je nanese, jedli kjerkoli. Pa so bila vendar lepa tista terenska pota, polna nepozabnih doživetij slovenskega podeželja in ljudi.

Ko je bilo jeseni 1955 na prvem kongresu jugoslovanskih folkloristov na planini Bjelašnici nad Sarajevom postavljeno vprašanje uvedbe labanotacije za zapisovanje ljudskih plesov in so se navzoči ob predavanju Pina Mlakarja in Henrika Neubauerja prepričali o uporabnosti tega sistema, je inštitut februarja 1956 in 1957 priredil v Ljubljani tečaj, ki sta ga vodila omenjena strokovnjaka. Udeležili so se ga raziskovalci ljudskih plesov in še nekateri drugi folkloristi iz vse Jugoslavije. S tem je bila po zaslugi inštituta uvedena labanotacija kot edino veljavna plesna pisava v vse inštitute v državi in so etnokoreologi opustili dotedanje načine zapisovanja.

V začetku aprila 1957 je upravni odbor Etnografskega muzeja sklenil izročiti inštitutu zbirko "Odbora za nabiranje slov. nar. pesmi", vsega 234 snopičev, "v trajno last".

Aprila 1958 je spet vzniknila misel, naj bi inštitut izgubil samostojnost in bil pridružen SAZU. Vendar do uresničitve takrat ni prišlo.

V maju 1962 je šla skupina sodelavcev prvič v Rezijo. Raziskovanja se je z italijanske strani udeležil vodja "Centra studi di musica popolare" v Rimu Giorgio Nataletti s sodelavci iz tržaškega radia, od slovenske pa tudi dr. Milko Matičetov iz Inštituta za slovensko narodopisje SAZU.

Leta 1964 je Slovenska matica sporočila svojo namero o novi izdaji Štrekcljeve zbirke pesmi. To je bil povod, da je nastal načrt za celotno izdajo slovenskega pesemskega izročila z melodijami vred. Ustanovljen je bil uredniški odbor, ki so ga sestavljali Boris Merhar, Milko Matičetov, Valens Vodušek in Zmaga Kumer. Rokopis za 1. knjigo obsežnega dela *Slovenske ljudske pesmi* je bil oddan v tisk leta 1969, izšla pa je oktobra 1971. Doslej sta izšli še dve knjigi, četrta je v delu. Medtem se je menjal uredniški odbor.

Pri svojem zbiralnem delu na terenu se inštitut nikoli ni

kratkovidno omejeval le na pesmi, plese in glasbila, vedoč, da je do tega lažje priti, če se ljudje razgovorijo o šegah, vsakdanjem delu in o tem, kako so "včasih" živeli. Zato se v terenskih zapisnikih in na magnetofonskih trakovih nabira tudi gradivo za raziskovalce materialne kulture, šeg, narečij in drugih območij duhovne in socialne kulture. Široko celostno gledanje na ljudsko izročilo je imelo za posledico lepo število etnoloških dokumentarnih filmov. Sicer so bili narejeni amatersko, z najskromnejšo opremo in z malo denarja, vendar so dragocen dokument svojega časa.

Septembra 1966 je inštitut organiziral na Bledu sestanek mednarodne študijske skupine International Folk Music Council pri UNESCO za katalogizacijo melodij ljudskih pesmi.

Dne 21. oktobra 1966 je bila prva oddaja nove serije oddaj za RTV Ljubljana z naslovom *Slovenska zemlja v pesmi in besedi*, ki je postala ena najbolj priljubljenih, najbolj poslušanih. Po njej je ob primerno komentiranih posnetkih ljudske glasbe glas o inštitutu segel do zadnje slovenske vasi in za mnogo uspešnih terenskih snemanj se moremo zahvaliti prav tej oddaji.

Leta 1968 je prišlo do reorganizacije Sekretariata za prosveto in kulturo, po kateri ta ni bil več pristojen za financiranje ustanov, ki so bile dotlej v njegovem okviru, torej tudi ne inštituta. Kje dobiti novo streho? Po pretresu vseh možnosti je upravni odbor inštituta sklenil, da bo najustreznejše, če se dogovori s SAZU. Torej je bilo dogovorjeno, da postane SEKCIJA ZA GLASBENO NARODOPISJE pri ISN SAZU, ostane pa v svojih prostorih v Wolfovi ulici.

Leta 1971 se je začelo zelo uspešno raziskovanje izročila v Porabju, 1976 pa med Slovenci na Koroškem. Z gradivom iz Porabja je bila začeta serija gramofonskih plošč z naslovom *Slovenska ljudska glasba. Zvočni primeri izvorne ljudske glasbe*. Prva plošča *Porabje* je izšla 1979, druga *Koroška* pa 1983.

Od 19. do 24. avgusta 1972 je sekcija organizirala simpozij mednarodne študijske skupine za raziskovanje ljudskih balad pri Komisiji za ljudsko pesništvo S.I.E.F. (Société Internationale d'Ethnologie et Folklore) v Škofji Loki, ki so se ga udeležili strokovnjaki iz Evrope in Amerike. V dneh od 5. do 11. maja 1983 pa smo organizirali še simpozij mednarodne študijske skupine za raziskovanje glasbil pri International Council of Traditional Music. Simpozij je bil v Piranu in je po izjavah udeležencev zelo uspešen.

Leta 1994 je sekcija postala spet samostojen inštitut s starim imenom GLASBENONARODOPISNI INŠTITUT, od 1990 v novih prostorih na Novem trgu 5/II v okviru ZRC SAZU.

Summary

THE FIRST FIFTY YEARS OF THE INSTITUTE OF ETHNOMUSICOLOGY (1934-1984)

Zmaga Kumer

In 1934 the Institute of Folklore, which researched on folk songs, music and dance, has been established in Ljubljana. The authoress describes its history, work plans, programs, which were carried out and the development of the stuff till 1984. After the World War II the Institute renamed into The Institute of Ethnomusicology (then, the term "glasbeno narodopisje" was used: it literary means musical ethnography), which operated independently till 1972, when it joined The Institute of Slovene Ethnography as its section. In 1994 the Scientific-Research Center of the Slovene Academy of Arts and Sciences reorganized and The Institute of Ethnomusicology became an independent unit in the scope of the Scientific-Research Center. The Institute of Ethnomusicology published or will publish the essential collections of Slovene folkloristic studies and researches. The plan includes the whole scholarly issue of Slovene folk songs (3 books of folk narrative songs were issued up to know), the collection of Slovene folk dances and an outline of the ethnomusicology in Slovenia. In 60 years of its operation, the Institute established many contacts with similar institutions abroad.